

SAMLAREN

TIDSKRIFT
FÖR
SVENSK LITTERATURHISTORISK
FORSKNING

NY FÖLJD. ÅRGÅNG 20

1939

UPPSALA 1939

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET

UPPSALA 1939

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

3974

PER ELGSTRÖM OCH KLOPSTOCK.

AV

HARALD ELOVSON.

I sin avhandling *Det romantiska genombrottet i Auroraförbundet* har Sigvard Magnusson fäst uppmärksamheten vid några blad bland Per Elgströms bevarade manuskript, som bär vittnesbörd om att Elgström tidigt intresserat sig för den tyska förromantikens stora religiösa epos. Dessa blad, som Magnusson daterar till tiden före 1802, innehåller enligt honom »översättningar ur Klopstocks *Messias*». De är emellertid ej versifierade utan på prosa. De består av valda delar ur de tre första sångerna. Det har troligen ej varit Elgströms avsikt att ge ett referat av de nämnda sångerna. Han har, fastställer Magnusson, »plockat ut bitar här och var, som han översatt i ordningsföljd».¹ Emellertid visar en närmare undersökning, att dessa excerpter ej är översatta efter den tyska originaltexten utan att de består av utdrag ur den »prosaiska öfversättning» av *Messias*, som dåvarande rektorn vid Katarina skola i Stockholm Christopher Olofsson Humble började utge 1789 och som förelåg avslutad tre år senare.² Att det är denna, som Elgström studerat, framgår av följande sammanställningar.

Magnusson jämför ett ställe i *Messias* med texten i Elgströms manuskript: »När Eloa berättar om skapelsen och säger (första sången):

'Ihr wisst es, o Geister,
Wie die neue Natur in lebenswürdiger Schöne
Da sich erhub, wie in eurer Gesellschaft die Morgensterne
Vor dem Schöpfer sich neigten,'

översätter Elgström:

'Den nya naturen uphöjde sig i en älskvärd skönhet, morgonstjernen sänkte sig ned inför Skaparn.'

¹ SIGVARD MAGNUSSON, *Det romantiska genombrottet i Auroraförbundet*, Stockholm 1936, s. 20 f.

² Om Humbles översättning jfr E. WRANGELS uppsats *Klopstock och Sverige, Studier tillägnade Henrik Schück*, Stockholm 1905, s. 288 ff.

Han har sålunda här tagit fasta på bilden hos Klopstock, som han i sin översättning renodlar och lösgör ur sitt sammanhang.»¹ I själva verket har Elgström, med en lätt retuschering, avskrivit Humbles översättning, där ifrågavarande ställe lyder så:

Eder blef då kunnigt, O Andar! huru den nya naturen, uti en älskvärd skönhet uphöjde sig, huru morgonstjernorna, uti ert sällskap, sänkte sig ned inför Skaparen.²

En jämförelse mellan Elgströms excerpter och Humbles text visar, att Elgström så gott som genomgående ordagrant avskrivit sin förlaga. Någon gång har han emellertid som i ovan anförda exempel gjort en och annan uteslutning eller ett tillägg. Detta hans förfarande skall belysas med några parallelliseringar, som ytterligare kan bidra till att styrka, att det verkligen är Humbles översättning, som Elgström excerperat.

Elgström.

Såsom daggen, när morgonen upvaknar, droppar från blomman och välluktande ångor utflyta från oljoträden, så flöt värtagligheten från hans mun.

Stjornor såsom glödande sjöar trängde hvarandra. — En irrande verldskrets nalkas, redan röker han —.

Cedrarnes telningar utsträcka en grön arm, och de späde balsamiske buskarne dofta välluktande ångor —³

Full af en uttröttande djupsinnighet blef med en eldfull panna, som upfylldes af grymhet stående osedd på et sig kring honom sammanskockadt moln. Dock gnyet af den vandrande jorden, som nu kom med natten, väckte honom från dess svarta tankar.

Humble.

Såsom daggen, när morgonen upvaknar, droppar ifrån Hermon, och såsom välluktande ångor utflyta ifrån oljoträden, så flyta kärleksfulla ord från Philippi mun. (I, 92)

Där trängde stjornor på andra stjornor, såsom glödande sjöar. En irrande verldskrets nalkades, redan röker han, redan var hans Verldsdömd nära. (I, 76)

Se redan sträcka Cedrarnes telningar ut en grön arm; och de späde balsamiske buskarne. (I, 6)

Full af uttröttande djupsinnighet blef Adramelech med en eldfull panna, som upfylldes af grymhet, stående osedd på et, sig kring honom, sammanskockadt moln. Dock gnyet, af den vandrande jorden, som nu kom med natten, väkte den förryckte från dess svarta tankar. (I, 79)

¹ S. MAGNUSSON, *a. a.* s. 21.

² *Messias af Klopstock*. Första tomen, Stockholm 1789, s. 25.

³ Uttrycket »välluktande ångor», som Elgström här tillfogat, därmed änderande den klopstockska texten, hade han i själva verket upptagit från Humbles översättning. Det har tydligen tilltalat hans smak.

Omkring Serafen låg hans tysta
verlds krets väntande liksom jorden
framför et annalkande åskväder.¹

En våldsammare rysning fattade
Seraphen, hans hjerta slog,
och kring honom låg hans tyste verlds-
krets väntande, likasom jorden
framför et annalkande åske-väder.
(I, 10)

Det har sitt intresse för komparatisten att kunna konstatera, att Elgström lärt känna Klopstocks dikt genom Humbles försvenskning. Att denna vid sekelskiftet 1800 varit uppskattad, har Hammar-sköld betygat genom att i sin litteraturhistoria upptaga den bland de mera allmänt lästa översättningarna under slutet av 1700- och början av 1800-talen.²

Det kan avslutningsvis påpekas, att Elgströms studium av Humbles översättning kan ha haft en viss betydelse för hans utveckling som prosaförfattare. Bland Elgströms manuskript finns, som Magnusson påpekat, ett romanfragment, i vilket ingår ett tal, som bl. a. innehåller bibliska motiv i en om Klopstock påminnande utformning.³ Det citat, som Magnusson ger ur detta tal, synes mig vittna om att Elgström haft i minnet Humbles poetiska prosa, när han utformade detta parti av sin roman. Detta gäller i än högre grad om prosafantasin *Barnamörderskan*, skriven något år efter att Elgström läst Humble, där Magnusson också velat se Klopstockinfluenser. Beroendet av Humble synes mig särskilt framträda i en av Magnusson anförd situationsbild, som jag här i min tur återger:

Der satt han (Gud), sträng och obevlig; fällarne af hans klädnad liknade himmelens azur, när dagens bloss slocknar i oceanen; systemer rullade under hans fötter likt genomskinliga molnfläckar; hans blick genomskådade det oändliga, och nya solar tändes och äldre verldar förbrunno. Skapelsen gjorde en paus; livvets källådror upphörde, och de heliga knäfölo och utropade: »Prisad vare den allsmäktige!»⁴

Det kan inte gärna ha varit Klopstocks tyska hexameterdikt, som varit den omedelbara förebilden för Elgström, när han skrev en passus som denna, utan det bör ha varit Humbles »prosaiska öfversättning» av *Messias*, vilken den unge författaren, som det ovanstående visat, ingående studerat just ur stilistisk synpunkt.

¹ Elgströmeitaten återfinnes hos MAGNUSSON, *a. a.* s. 20 f.

² L. HAMMARSKÖLD, *Svenska vitterheten*, Stockholm 1833, s. 449.

³ MAGNUSSON, *a. a.* s. 23.

⁴ *Samlade vitterhetsarbeten af Per Elgström och Georg Ingelgren*, Upsala 1860, s. 128. Jfr MAGNUSSON, *a. a.* s. 28.